

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ЖИТОМИРЩИНИ У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті проаналізовано стан земельних ресурсів Житомирщини та визначено його вплив на прийняття господарських рішень щодо розв'язання економіко-екологічних проблем розвитку господарюючої системи.

Ключові слова: земельні ресурси, земельний потенціал, економіко-екологічні проблеми, підприємство, господарське рішення.

Вступ. Визначальною рисою сучасного процесу розвитку господарюючих систем є формування нової системи уявлень про взаємозв'язок економічного та екологічного благополуччя суспільства. У сучасних умовах зазначена проблематика визначає не тільки ефективність функціонування усіх видів та форм господарювання, але і принципово нові умови життєдіяльності індивіда. З року в рік зростає і роль земельних ресурсів, які є основою розвитку господарського комплексу, сировинною складовою та засобом праці [1, с. 57].

Як відомо, землекористування тісно пов'язане з такими сферами природокористування, як споживання водних ресурсів, використання лісових ресурсів, видобуток корисних копалин тощо. Тож грамотне та ефективне залучення земельних ресурсів та активне вдосконалення відносин у сфері землекористування має стати потужним поштовхом вирішення економіко-екологічних проблем розвитку господарюючих систем.

Постановка завдання. Питанням ефективного та раціонального використання земельних ресурсів присвячені праці таких науковців, як М.А. Хвесик, П.Т. Саблук, А.М. Третяк, А.Я. Сохнич та ін. Економіко-екологічна ефективність використання та питання охорони земель набули відображення в працях І.К. Бистрякова, В.П. Галушко, Д.С. Добряка, В.І. Курило, М.М. Федорова та ін. Проте зазначені питання є не до кінця вирішеними в контексті розв'язання економіко-екологічних проблем розвитку підприємства.

Метою статті є аналіз стану земельних ресурсів Житомирщини та визначення його впливу на прийняття господарських рішень щодо розв'язання економіко-екологічних проблем розвитку господарюючої системи.

Результати. Житомирську область можна віднести до одного із найменш забезпечених природними ресурсами регіонів. Проте область багата на земельні та лісові ресурси, що стало причиною визначення її аграрно-сировинної спеціалізації. Земельний фонд Житомирщини становить 2982,7 тис. га, в складі якого 1588,5 тис. га земель сільськогосподарського призначення, 1118,5 тис. га лісів і лісовкритих земель, 187,3 тис. га земель, що перебувають у природному стані (болота, озера, ріки тощо) та 88,4 тис. га забудованих земель (рис. 1) [2, с. 145].

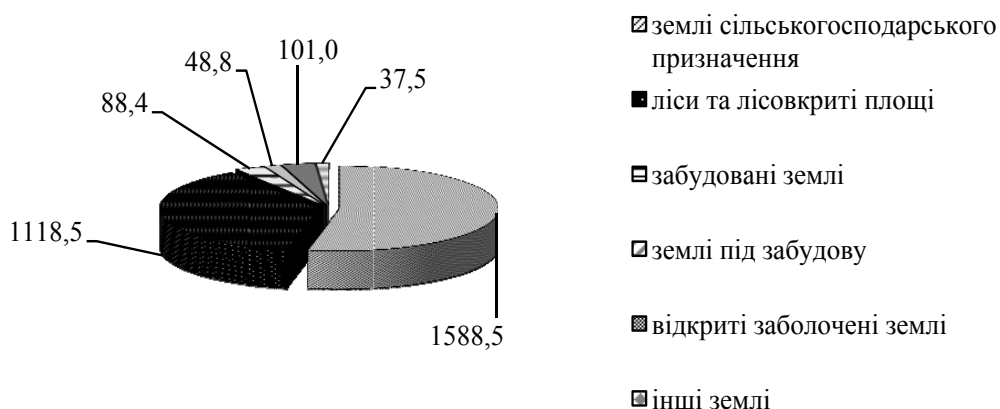

Рис. 1. Структура земельної площі Житомирщини у 2010 р.

Спостерігається значна диспропорція щодо розподілу земельних площ серед районів області (найбільшими за територією є Ємільчинський, Новоград-Волинський, Овруцький та Олевський райони з площею від 322,1 до 209,8 тис. га; найменшими є Брусилівський та Любарський райони з площею 62,6 тис. га й 75,7 тис. га відповідно).

Аналізуючи статистичні дані щодо структури та динаміки змін земельного фонду Житомирщини, можна говорити про зміни в структурі власників землі та землекористувачів (табл. 1).

Так, на 10,8% зменшилась площа сільськогосподарських підприємств, причиною чого було банкрутство господарств. Зменшилась на 17,2 тис. га і площа земель, що були надані у власність та користування громадянам, через закінчення термінів дії договорів оренди на ділянки, відведені під сінокоси та на випасання худоби, і земельні паї (частки) фермерськими господарствами. Знизилась у структурі і частка площ закладів соціальної сфери – закладів культури, науки, освіти, спорту, торгівлі тощо, причиною чого стала відмова від користування землею або ж уточнення площ при проведенні робіт з документацією щодо визначення права користування землею, укладання договорів оренди.

Позитивною тенденцією для соціально-економічного розвитку області є зростання на 400 га площ промислових підприємств (внаслідок укладання договорів оренди щодо здійснення господарської діяльності) та лісгосподарських підприємств (на 5%).

Як відомо, земельні ресурси внаслідок антропогенного впливу та впливу сил природи піддаються ерозії, підкисленню, забрудненню, підтопленню, що порушує процес стабілізації екологічної ситуації того чи іншого регіону.

Відповідно до статистичних даних ерозійним процесам піддано майже 105 тис. га сільськогосподарських угідь, серед них: водній ерозії – 83,9 тис. га, вітровій – 20,9 тис. га, одночасно водній і вітровій – 87,8 тис. га [2; 3]. Якщо говорити про водну ерозію, то вона переважає в лісостеповій частині області, де інтенсивно ведеться сільськогосподарське виробництво, та на території Словечансько-Овруцького кряжу. Землі, які піддані вітровій ерозії, досить рівномірно поширені по території

області. Найбільше еродованих земель на площах сільськогосподарських угідь Ружинського (30%), Любарського (14,2%), Попільнінського (11,1%) районів.

Таблиця 1

Структура та стан земельних ресурсів Житомирщини

Земельні ресурси	2008		2009		2010		Відхилення 2010 до 2008 р.	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	+/-	п.с.
Загальний фонд:	2982,7	100,0	2982,7	100,0	2982,7	100,0	—	—
— землі сільськогосподарських підприємств	511,3	17,14	510,8	17,13	455,9	15,28	-55,4	-1,86
— землі громадян	846,6	28,38	829,4	27,81	829,4	27,81	-17,2	-0,58
— землі закладів, установ і організацій	36,3	1,22	36,1	1,21	36,1	1,21	-0,2	-0,01
— землі промислових та інших підприємств	16,3	0,55	16,7	0,56	16,7	0,56	0,4	0,01
— землі підприємств та організацій транспорту, зв'язку	30,1	1,01	30,1	1,01	30,1	1,01	—	—
— землі частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони	33,5	1,12	33,5	1,12	33,5	1,12	—	—
— землі організацій, установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення	20,4	0,68	20,4	0,68	20,4	0,68	—	—
— землі лісгосподарських підприємств	1055,4	35,38	1055,6	35,39	1110,5	37,23	55,1	1,85
— землі водогосподарських підприємств	10,9	0,37	10,9	0,37	10,9	0,37	—	—
— землі спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій за участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб	0,1	0,00	0,1	0,00	0,1	0,00	—	—
— землі державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду)	421,8	14,14	439,1	14,72	439,1	14,72	17,3	0,58

Джерело: Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області (за 2008–2010 рр.) [2].

Аналізуючи стан забруднення земельних ресурсів Житомирщини, варто акцентувати увагу на тому, що основними їх забруднювачами є радіоактивні речовини, які потрапили під час аварії на ЧАЕС, та не утилізовані хімічні засоби захисту рослин. В області нараховується 1417,7 тис. га земель, які забруднені радіонуклідами (47,53% від загальної території області). Основними забруднювачами є Cs^{137} та Sr^{90} . До зони відчуження віднесено 0,1 тис. га земель Народицького району. До зони обов'язкового (безумовного) відселення віднесено 95,3 тис. га, з яких 4,9 тис. га — це сільськогосподарські угіддя; 70,4 тис. га — лісовкриті площі, 1 тис. га — у межах населених пунктів та 18 тис. га інших площ. Зона добровільного (гарантованого) відселення складає 600,3 тис. га. 721 тис. га визначено територією зони посиленого радіологічного контролю [2].

У Житомирській області нараховується 358 тис. га осушених земель, з них 0,335 тис. га мають рівень залягання ґрунтових вод менше 0,5 м; 296,339 тис. га — від 0,5 до 1,5 м; 61,759 тис. га — більше 1,5 м. Загальна площа перезволожених ґрунтів становить 7,3% ріллі, а площа заболочених ґрунтів — 26,4% [2].

Отже, сучасний стан використання земельних ресурсів Житомирщини не відповідає вимогам раціонального природокористування. Тож серед основних екологічних проблем чільне місце займає забруднення земельних ресурсів промисловими викидами (важкі метали, кислотні дощі тощо), використання хімічних засобів захисту в аграрному секторі та ерозія ґрунтів.

Промислові підприємства Житомирської області є такими, що активують розвиток економіки регіону, але вони — потужне джерело забруднення довкілля. Саме тому у межах удосконалення діяльності підприємств пропонуємо при прийнятті будь-якого господарського рішення враховувати екологічні аспекти та наслідки як для окремого регіону, так і країни в цілому.

Вважаємо, що господарське рішення на цьому етапі господарювання є реакцією на зовнішні та внутрішні фактори, що повинно мати попереджувальний характер або розв'язання наявних проблем, дозволяючи досягти поставлених цілей. Варто пам'ятати, що рішення, прийняті із запізненням, або не обґрунтовані належним чином, можуть призвести до неочікуваних/негативних результатів.

Як наслідок, кожне господарське рішення має бути ефективним, оптимальним і результативним та відповідати класичним вимогам (відповідність діючому законодавству; своєчасність; цільова спрямованість; організаційно-технічна виконуваність; несуперечливий характер; адекватність; урахування ймовірних негативних наслідків та ризиків; наявність повноважень у керівників на прийняття та/чи реалізацію економічного рішення; обґрунтування можливих позитивних результатів [4; 5]).

Прийняття економічних рішень щодо вирішення екологічних проблем суб'єктами господарювання відбувається в процесі визначення сукупності факторів, якими визначається стабільність функціонування екологічних систем. Об'єктивною перешкодою у прогнозуванні змін стану навколишнього природного середовища в сучасних умовах господарювання є некерований характер переходу із одного стану екологічної системи в інший та відсутність можливостей оперативного збору або оброб-

ки вже наявної необхідної інформації. Перевірка та уточнення отриманих даних потребує значних витрат часу та грошей, що не завжди має місце. Тому особа, що приймає рішення, спирається на інтуїцію або власний досвід. У такій ситуації визначальним фактором є розуміння кожного окремого етапу процесу прийняття рішень особою, що приймає рішення, та суб'єктами господарювання, зокрема, на різних стадіях впливу на навколишнє природне середовище [4; 5].

Отже, для якісно нового рівня управління станом навколишнього природного середовища в межах господарюючої системи необхідно з'ясувати всі можливі особливості та/або закономірності процесу прийняття рішень в системі раціонального природокористування за такими елементами:

- аналіз мети та змісту рішень, що приймаються;
- забезпечення процесу прийняття рішень у конкретній сфері;
- грамотний аналіз інформаційних потоків;
- визначення ступеня обізнаності та компетентності осіб, що приймають рішення;
- застосування прогресивних та гнучких технологій процесу вироблення рішень та генерування альтернатив;
- аналіз та систематизація економічних факторів, що мають вплив на підтримку дій суб'єктами господарювання;
- аналіз соціально-психологічної та моральної складових поведінки особи, задіяної в процесі прийняття рішень, щодо сприйняття можливої екологічної загрози/наслідків.

Кожен процес прийняття господарського рішення необхідно розглядати з орієнтацією на соціальне та природне середовище, в якому він відбувається.

Висновки. Використання зазначених рекомендацій дозволить у перспективі мінімізувати негативний вплив не тільки на земельні ресурси, а й на довкілля в цілому, дасть змогу поліпшити його стан, знизити обсяги забруднень, які інтенсивно надходять у середовище. У свою чергу, це підвищить рівень життя населення та забезпечить зростання ефективності суспільного виробництва, що стане передумовою забезпечення сталого розвитку Житомирщини.

Список використаної літератури

1. Данилишин Б.М. Економіка природокористування / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області (за 2008–2010 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donps.zhitomir.net/>
3. Статистичний збірник «Довкілля Житомирщини» за 2010 рік / Головне управління статистики у Житомирській області; за заг. ред. Г.А. Пашинської. – Житомир, 2011. – 265 с.
4. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. пос. / С.М. Клименко, О.С. Дуброва. – К. : КНЕУ, 2005. – 252 с.
5. Чорноморченко Н.В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч.-метод. пос. / Н.В. Чорноморченко, І.С. Іванова, Н.С. Приймак. – Львів : Магнолія-2006, 2010. – 260 с.

В статье проанализировано состояние земельных ресурсов Житомирщины и определено его влияние на принятие хозяйственных решений относительно решения экономико-экологических проблем развития хозяйствующей системы.

Ключевые слова: земельные ресурсы, земельный потенциал, экономико-экологические проблемы, предприятие, хозяйственное решение.

The article contains the analysis of land resources in Shytomyr region and the evaluation of its impact on taking economic decisions in economic and ecological problem-solving processes of the enterprise development.

Key words: land resources, land potential, economic and ecological problems, enterprise, economic decision.

Надійшло 7.02.2012.

УДК 621:330.101

О.О. Нечай

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА БАЗА УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ПОТОКАМИ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретико-методичні основи, а також практичні рекомендації щодо створення ефективної інформаційної бази на основі групування матеріальних потоків машинобудівного підприємства. Досліджено особливості оцінювання якісних та кількісних ознак руху матеріальних потоків.

Ключові слова: інформаційна база; матеріальний потік; експертна оцінка; кластерний аналіз.

Вступ. Головною тенденцією розвитку координаційних процесів при управлінні матеріальними потоками на сучасному машинобудівному виробництві стає знаходження нових факторів їх ефективності, злиття традиційних сфер застосування і утворення якісно нової стратегічної інноваційної системи — інформаційно-інтегрованої логістики.

У науковій літературі багато йшлося про можливості інтеграції логістики та маркетингу, логістики та фінансів [2–5], разом з тим майже не дослідженою залишається проблема інтеграції логістики та інформатики, хоча класики інтегрованої логістики Д. Бауерсокс і Д. Клосс справедливо підкреслюють: «Фірми з передовими логістичними системами вважають, що дешевше за допомогою інформації шукати оптимальні рішення, ніж здійснювати неоптимальні переміщення запасів» [1, с. 572].

Таким чином, в умовах формування інформаційного суспільства особливо важливим стає створення інтегрованих інформаційних систем, стосовно до яких інформація трактується як найважливіший ресурс, що забезпечує досягнення цільових показників машинобудівного підприємства. У цьому зв'язку актуалізується розробка теоретичних і практичних рекомендацій з управління інформаційними ресурсами, створення інформаційної системи управління матеріальними потоками на підприємствах машинобудівного комплексу.